

KERTINĖ PARAŠTĖ

Dėl baltistikos studijų University of Washington

Du amerikiečiai profesorai — Daniel Waugh (Chairman, Russian, East European and Central Asian Studies Program, Jackson School of International Studies) ir Thomas DuBois (Department of Scandinavian Languages and Literatures) teigia, kad jie universitete yra bendra „Western European Studies“ programa, tai tokia programa, privaldama atspindėti politinę realybę, turi apimti ir baltistikos studijas. Jie mano, kad jeigu tyrinėjama, studijuojama Europa, ypač Skandinavijos kraštai, į tas studijas turi eiti ir Baltijos kraštų nagrinėjimas.

Taip šitie du profesorai kartu su profesorium Guntis Smidchens (visi trys yra Baltijos kalbų specialistai) bando įkurti pastovią Baltiečių studijų programą University of Washington Skandinavų kalbų ir literatūrų fakultete. University of Washington Baltic Studies programa, kaip dabar jau yra paruošta ir dar planuojama, yra vienintelė tokia integruota programa visoje Amerikoje.

Gali kilti klausimas: kodėl mums dar antrą katedrą reikia steigti — jau yra viena Čikagoje, University of Illinois at Chicago, įsteigta 1984 metais. Jai Amerikos lietuviai yra suaukoję 600,000 dolerių. Atsakymas į tai paprastas: UIC yra grynai lietuviška — lietuvių kalba, literatūra, filologija, žodžiu, dalykai, liečiantys tai, kas sudaro mūsų kalbą, mūsų literatūrinę kultūrą.

University of Washington programa numatoma daug platesnė ir neapsiribojanti vien kalba. Pavyzdžiui, istorija. Studentas, studijuojantis istoriją, University of Washington galėtų pasirinkti savo „minor“ baltistikos srityje. Taip pat su politiniais mokslais, ekonomika, ekologija, pedagogika, muzikologija, žurnalistika, gal net ornitologija — viskas priklausys nuo paklausos, o svarbiausiai nuo finansinių išgalių. Su Lietuvių Bendruomenės skyriaus pagalba 1992 metais UW buvo pasikvietęs trims mėnesiams Vilniaus universiteto ornitologijos docentą dr. Rimantą Budrį. Amerikiečiams profesoriams ir studentams buvo labai įdomu pasidalinti žiniomis — iki tol apie Lietuvą ir giliają Rusiją jie buvo turėję tik labai paviršutinišką nuovoką. O dr. Budriui

tai buvo pirmą kartą atidarytas langas į Vakarus. Tokius išskirtimus galima būtų pakartoti. Mums, lietuviams, yra pareiga, ne tik reikalas tokią Baltiečių studijų programą palaikyti ir padėti jai vystytis. Juk tai būtų pastangos pastoviai čia išlaikyti lietuvių ir jų plėsti — ne tik tarp mūsų, lietuvių, bet ir tarp kitataučių. Pasvarstykim:

- Iš kurgi kils ateinančioji profesūros karta, kuri galėtų tęsti ir plėsti visas Lietuvos interesus (ne tik liuanistiką) liečiančias žinias? Ne tik mums, bet ir Amerikos profesūrai yra aišku, kad gresia „dykuma“.
- Amerikos valdžiai svarbu išugdyti žinovus/vadus, kurie būtų įvairių pasaulio kraštų specialistai. Tie specialistai turi būti amerikiečių kilmės, Amerikoje išsimokslinę.
- Rinkai besiplečiant Baltijos kraštuose, JAV komersantai taip pat siekia išugdyti savo specialistus.
- Lietuvių kilmės studentams, studijuojantiems įvairias mokslo šakas, būtų galimybė kartu gilinti žinias ir apie savo tėvų ar protėvių kraštą. Taip būtų palaikoma ir sustiprinta tai, ką jie šeštadieninėse mokyklose, vasaros stovyklose, jaunimo organizacijose ir t.t. būna pramokę.

- Ir Lietuvos komersantai, akademikai bei diplomatai sieks išsimokslinti ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje. University of Washington būtų ypatingas tam centras.

Ligšiolinė šios programos istorija yra tokia. 1994 metais, padedami UIC profesorės Violetos Kelertienės, profesoriai Daniel Waugh ir Thomas DuBois sudarė kolektyvą, susidedantį iš penkių universitetų: University of Washington, University of Illinois at Chicago, Indiana University, University of Michigan ir University of Wisconsin. Taip 1994 metų vasarą University of Washington įvyko pirmieji Baltic Studies Summer Institute kursai. Šiemet jie buvo pakartoti. Ateinančią vasarą (1996) jie kelias į University of Illinois at Chicago, ir taip tęsis dvejų metų rotacija.

Jau dvi vasaras lietuvių kalbą dėstė Karilė Vaitkutė (iš UIC) ir Guntis Smidchens — Amerikos

(Nukelta į 4 psl.)

IX Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumas

ALBERTAS J. KERELIS

Vilniaus Pedagoginiame universitete šiuo metų lapkričio 23-25 dienomis įvyko IX Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumas. Jį organizavo Lietuvos Mokslininkų sąjunga, Švietimo ir mokslo ministerija ir Lietuvos Mokslo taryba. Tai jau antrasis Simpoziumas rengiamas Nepriklausomoje Lietuvoje. (VII MKS įvyko 1991 metais. Tuo metu Lietuva neturėjo realios nepriklausomybės. Šis simpoziumas prisidėjo prie išjudinimo tautos iš vergijos).

IX Mokslo ir kūrybos simpoziumą pradėdamas, Tarybos pirmininkas, profesorius Vytautas Landsbergis sveikino daugiau kaip 700 dalyvių, svečių, atvykusių iš JAV, Australijos, Rusijos, Ukrainos ir kitų Europos šalių. Nušvietė šiuo simpoziumu reikmę Lietuvai ir išeivijai: turime pasikeisti idėjomis, kaip tvarkyti Lietuvos ūkį, pramonę, ekonomiją, kaip Lietuvą prikelti iš pražūties.

VIII MKS Tarybos pirmininkas architektas Albertas Kerelis sakė, kad simpoziumų tikslas suburti lietuvių mokslininkus ir kūrėjus, supažindinti visuomenę su jų pasiektais moksliniais ir kūrybiniais darbais, stiprinti tautinę lietuvių veiklą. To buvo siekiama ir IX MKS.

Dr. Vitolis Vengris — MKS Tarybos narys sveikino JAV Lietuvių Bendruomenės Krašto valdybos vardu.

Toliau vyko plenariniai posėdžiai:

1. Švietimo ir mokslo reforma Lietuvoje. Forumą sudarė prof. V. Domarkas, prof. L. Kadziulis, prof. V. Grabauskas, prof. R. Pavilionis, prof. S. Asmontas, prof. B. Juodka ir dr. D. Kuolys. Švietimo ir mokslo ministras prof. Domarkas teigė, kad mokslo reformos vyktą pagal Europos standartus. Vilniaus universiteto rektorius prof. Pavilionis skundėsi, kad esama valdžia mažai rūpinasi mokslo ir mažina finansus.

2. Naujoji Lietuvos istorija. Šis posėdis vyko Kaune — Vytauto Didžiojo universitete. Forumą sudarė prof. V. Landsbergis, dr. V. Brandišauskas ir dr. A. Janušauskas. Prof. Landsbergis kalbėjo apie Lietuvos naujosios istorijos vertinimą — pokario rezistenciją, kelią į nepriklausomybę, naujos vidaus bei užsienio politikos kūrimą. Mūsų tikslas turi būti integruotis į Vakarų ekonomiką ir saugumo sistemą. Dr. A. Janušauskas neginėjo 1941 metų tautos sukilimą ir jo pasekmes.

3. Lietuvos politika ir ekonomika. Forumą sudarė: dr. V. Radžvilas, prof. V. Landsbergis, dr. J. Karosas, prof. K. Glaveckas, prof. E. Vilkas, dr. G.

Vagnorius. Posėdį moderavo inžinierius Leonas Maskaliūnas. Dr. Vagnorius susirūpinęs Lietuvos finansine padėtimi, nes lito santykis 1:4 neatitinka tikrovės. Valdžia šiuo santykiu apvagia Lietuvos pilietį. Tai yra dirbtinis, nesveikas santykis. Ši valdžia tik spausdina daugiau popierinių listų, stabdo ekonomijos plėtimąsi, pramonininkai negali eksportuoti o tam tikros grupuotės pasipelno iš importo.

4. Energetika ir ekologija. Forumą sudarė: prof. J. Vilemas, prof. R. Lekevičius, inž. A. Stepaitis ir dr. V. Vėbra. Inž. Stepaitis kalbėjo apie naftos produktų panaudojimą ir kovą prieš ekologinę taršą. Minėjo Mažeikių rafinerijos problemas, išskeldamas jos nepraktišką vartojimą trumpam veikimui, kuris yra labai kenksmingas visiems valymo įrengimams. Našiausias būdas būtų rafinerijos veikimas be sustojimo. Pabrėžė Būtingės reikalingumą, atsižvelgiant į tai, kad Lietuvai reikalinga Vakarų alyva.

Po plenarinių posėdžių vyko sekcijos:

1. Agrariniai mokslai. Sekcijos vadovai: prof. Antanas Stanevičius ir prof. Robertas Vitas. Prof. Stanevičius kalbėjo, kad atstatyti Lietuvos valstybę vienas iš pirmųjų uždavinių žemės ūkyje buvo panaikinti prievartinę kolektyvizaciją ir jos pasekmes, grąžinti žemę buvusiesiems savininkams. Per tokį trumpą laiką žmonės nebuvo pasirošę, o keičiantis Lietuvos vyriausybėms, nepavyko galutinai nustatyti tikslų būdą bei priemones tai įgyvendinti. Vyriausybė pradedo stabdyti ir vilkinti žemės grąžinimą. Reformos eigoje nebuvo sukurta kaimo infrastruktūra, padedanti plėtoti individualų šeimos ūkį. Šioje sekcijoje buvo 34 pranešimai.

2. Architektūra ir statyba. Sekcijos vadovai: prof. Edmundas Zavadskas ir arch. Albertas Kerelis. Arch. Kerelis kalbėjo apie aplėstų pastatų atnaujinimą šiandiniams poreikiams ir žemės paskirties pertvarkymą. Ekonominės sąlygos ir būtinumas pritaikyti pastatų naujų laikų eilinei vartosenai yra apverktinai reikalinga Lietuvoje. Aplėsti fabrikai ir sandėliai gali būti paverčiami į pastatus įvairiems poreikiams tenkinti, kaip daugiabučių namus, apsipirkimo centrus, istaigų kompleksus, viešbučius, fizinio lavinimo klubus ir t.t. Žemės paskirties pertvarkymo pavyzdys tai visuotinis išplanavimas aplėsto Zoknių rusų karo aerodromo (Šiauliuose). Šioje sekcijoje buvo 27 pranešimai įvairiomis temomis.

3. Astronomija, fizika, chemija. Sekcijos vadovai: prof. Steponas Asmontas, prof. Rimantas Slyžys. Labai įdomiai kalbėjo prof. K. Pyragas, kad reliatyvumo teorija teorinėje fizikoje ir pažinimo teorijoje užima ypatingą vietą. Nuo 1980 metų Vilniaus Pedagoginiame universitete Teorinės fizikos katedroje sukurta grupė, vystanti mokslinius tyrimus. Daug dėmesio skiriama analizinių ir kokybinių metodų taikymui reliatyvinėje mechanikoje. Ši mokslinė grupė parašė

Vytautas Landsbergis kalba IX Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziume, kuris vyko Vilniuje šiuo metų lapkričio 23-25 dienomis.

Alekso Jaunius nuotrauka

vadovėli *Specialioji reliatyvumo teorija*, skirtą studentams, daktarantams, mokytojams. Pranešimų buvo 8.

4. Ekologijos ir biologijos sekcija. Jai vadovavo prof. Romualdas Lekevičius. Pranešimą skaitė S. Rimkienė apie kiečių — vaistai ir prieskoniai. Kiečių rūšių augalai, graižaidžių šeimos atstovai, tiekia vertingus vaistus žaliavas, vartojamas įvairių ligų gydymui bei prieskoniams. Pelnas vartojamas kaip virškinimą gerinantis bei šlapimą varanti priemonė. Diemedis vartojamas kaip prieskonis, gydančias jėkvėpavimo takus, skrandžio ligas ir nuo reumato. Peletrūnas labai populiarus prieskonis ir virškinimo sutrikimą gydančias. Šioje sekcijoje 16 pranešimų.

5. Ekonomika ir energetika, komercija ir vadyba. Sekcijos vadovai: prof. Eduardas Vilkas ir prof. Stasys Martišius. Dr. A. Balkevičius Akcinio ir inovacinio

banko prezidentas pranešė apie komercinės bankininkystės vystymąsi Lietuvoje. Krizė Rusijos bankinėje sistemoje nėra nereikšmingas faktas Lietuvai. Bankų skaičius nuo 29 sumažėjo iki 18. Laukiama tolesnio kokybinio bankinės sistemos augimo. Toje pačioje sekcijoje prof. Zenonas Rekašius kalbėjo apie elektros energijos eksporto technines ir ekonomines galimybes. 1991 metais Lietuva pagamino 29,363 milijonus kilovatvalandžių (kWh) elektros energijos. Energijos krašte buvo sunaudota 16,614 mil. kWh. Ignalinos atominė jėgainė pagamina apie 80% visos elektros energijos. Šiuo metu dirba tik puse savo pajėgumo. Lietuvoje yra elektros perteklius ir būtina reikia jį eksportuoti į kitus kraštus. Ypač elektros perteklių turėtų eksportuoti į Vakarų Europos rinką. Pranešimų buvo 28.

6. Filosofija, teologija, poli-

tologija, sociologija. Sekcijos vadovai: prof. Bronislovas Kuzmickas, prof. Tomas Remeikis. Prof. B. Genzelis kalbėjo apie „Išėjimą Lietuvos valstybingumo atgavimo išvakarėse“. Jis komentavo, kad išėjimą buvo vienintelė Lietuvos idėja palaikytąja. Viena išėjimo orientacijos grupė buvo — būtinybė palaikyti ryšius su lietuvių kultūros ir mokslo veikėjais. Pranešimų buvo 40.

7. Geografija, geologija, geodezija. Sekcijos vadovai: prof. Jonas Skeivalas ir prof. Pranas Suveizdis. A. Žvirblis skaitė pranešimą: „Genčių naftos telkinio tektoninė saranga“. Šioje sekcijoje buvo pristatytos 52 temos.

8. Istorija, istoriografija ir archeologija. Sekcijos vadovai: prof. A. Tyla ir dr. E. Jovaiša. A. Janušytės tema — „Lietuviai istorikai emigracijoje po Antrojo pasaulinio karo.“ Pagal sovietų okupantų planą, nepriklausomybės idėja turėjo būti ištrinta iš tautos atminties visiems laikams. Deportacijos buvo nukreiptos prieš išsilavinusią visuomenę. Per pokarį apie 200,000 gyventojų iš Lietuvos buvo deportuoti, jie buvo pasmerkti badui, terourui ir mirčiai. Emigracijoje istorikai turėjo keletą tikslų, iš jų pirmasis buvo surinkti ir išsaugoti istorinę medžiagą, kuri buvo išspausdinta per visą nepriklausomybės laikotarpį ir supažindinti Vakarus su Lietuvos istorija ir ypač su 1939, 1940, 1944 metų įvykiais. Pranešimų buvo 23.

9. Kultūra ir menas. Sekcijos vadovas — dr. Jonas Bruveris. Gražinos M. Martinaitienės tema: „Religinės dailės moksliniai tyrinėjimai Lietuvos kultūros ir meno institute“. Pirmi žingsniai buvo žengti Nepriklausomoje Lietuvoje. Okupacijos metu žūt būtų stengiamasi išsaugoti religinio meno palikimą. Pastarasis darbas buvo ypač sunkus ir rizikingas. Pranešimų buvo 13.

10. Lituaniстика ir etninė kultūra. Sekcijos vadovai: prof. Vytautas Kubilius ir prof. Violeta Kelertienė. Prof. Kelertienės tema: „Meilė ir mirtis Kosto Ostrausko kūryboje“. Meilė ir mirtis tai dvi konstantos šio dramaturgo kūryboje nuo pat pirmos dramos. Pranešime buvo nam-

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

- Baltistikos studijų programos University of Washington reikalu
- IX Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumas Lietuvoje
- Balio Augino kalėdinis apsakymas • Idėjos Alės Rūtos prozoje
- John Keats dviejų šimtų metų sukaktis • Lietuvių rašytojų draugijos premijos laureatė Julija Švabaitė-Gylienė

IX Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumo metu Vilniuje šiuo metų lapkričio 23-24 dienomis kalbasi profesorius Kazimieras Pyragas, architektas Albertas Kerelis, profesorius Vladislavas Domarkas ir Lietuvos prezidentas Algirdas Brazauskas.

Alekso Jaunius nuotrauka

IX Mokslo ir kūrybos simpoziumas Lietuvoje

(Atkelta iš 1 psl.)

grinėjama jų manifestacijos ir evoliucija bendrame Ostrausko kūrybos kontekste.

11. Matematika ir informatika. Sekcijos vadovas — prof. L. Telksnys. H. Jasiūnas pateikė: „Lietuvių matematikos istorijos darbų apžvalgą“. Pirmieji lietuvių matematikos istorijos darbai pasirodė 20-ojo amžiaus pradžioje. 1907 metais Aleksandras Dambrauskas (Adomas Jakštas) išspausdino straipsnį apie poetą, kalbininką, Žemaičių kunigų seminarijos profesorių vėskupą Antaną Baranauską, kuriame aptarti savamokslinio matematiko darbai. Lietuvos matematikai į pasaulinę areną išėjo po Antrojo pasaulinio karo. Žymiausi atstovai ir pradininkai: Kleopas Grincevičius, Jonas Kubilius, Bronius Grigelionis ir kiti. Iš viso paskaitų buvo 15.

12. Sveikata ir medicina. Sekcijos vadovai: prof. G. Česnas ir prof. N. Misiūnienė. Savo pranešime „Dabartinės aprūpinimo vaistais problemos Lietuvoje“ J. Ramanauskas pabrėžė, kad Lietuva neturi sukūrusi valstybinės vaistų programos, todėl negali aprūpinti savo gyventojus vaistais. Taip pat yra specialistų trūkumas bei reikiamų įstatymų nebuvimas. Temų skaitytą 34 ir stendinių pranešimų buvo 26, kaip, pvz., E. J. Domanskio „Šiandieninė kosmetinė chirurgija Holivude“.

13. Švietimas, edukologija, psichologija. Sekcijos vadovas — dr. Romas Pakalnis. O. Gustaitytė-Dulksnienė skaitė paskaitą:

IX Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumo metu per pertrauką kalbasi: profesorius Vladislavas Domarkas, profesorius Vytautas Landsbergis, inžinierius Liudas Štenys, architektas Albertas Kerelis, profesorius Edmondas Zavadskas ir profesorius Kazimieras Pyragas. Aleksio Jauniaus nuotrauka

„Mokytojas — pilietiško mokytojas“. Patriotai mokytojai dalyvavo pastangose statyti paminklus ir kryžius, primenančius kovas už Lietuvos laisvę. Didelis mokytojų pasyvumas, ugdant pilietišumą, patriotiškai auklėjant moksleivius, siejasi su šalies aukščiausių valdžios institucijų, valdančiosios partijos vadovų bei paties mokytojų pozicija. Nagrinėtos 47 temos.

14. Technika ir technologija. Sekcijos vadovas — prof. A. Ziliukas. T. Rudaičio tema: „Inspekcija: plieno paviršių nuvalymo ir dažymo, norint užtikrinti ilgesnį dangų atsparumą industrinėje atmosferoje“. Dangų sudėtis ir jų uždegimas yra daug daugiau kom-

plikuotas. Del to atmosferiniai reikalavimai dažymo metu, plieno paviršių paruošimas ir švarumas, dažų uždegimas ir išdžiūvimo temperatūros reikalavimai yra labai svarbūs ir turi būti visiškai išpildomi. Temų buvo 47.

* * *

Užsienio lietuvių pranešėjai daugiau kalbėjo praktiškomis temomis, o Lietuvos mokslininkai teorinėmis — nepritaikytiom šio temo reikalavimams. Visi pranešėjai buvo gerai pasiruošę, tik gaila, kad visoje sekcijoje buvo nelaimanoma dalyvauti. Taip pat vyksta pas mus Čikagoje per MKS, nes per daug norima pasiekti per trumpą laiką.

aprašyti atskiru straipsniu, nes buvo nagrinėjama mūsų, išievių lietuvių, nutolimas nuo Lietuvos kamieno ir to priežastys. Diskusijose reikišė B. Juodelis, L. Maskaliūnas, Z. Rekašius, V. Vengris, A. Kerelis B. Zalatorienė ir kiti.

Uždaramasis posėdis vyko Vilniaus Pedagoginio universiteto auditorijoje. Į jį atvyko Lietuvos Respublikos prezidentas Algirdas Brazauskas. Jo atvykimas įrodė, koks yra svarbus Lietuvos mokslo ir kūrybos simpoziumas Lietuvai. Prezidentas pasidžiaugė, kad išievių ir Lietuvos mokslininkai kartu diskutuoja įvairias temas lietuvių tautos gerovei.

Zodį tarti buvo pakviestas VIII MKS Tarybos pirmininkas architektas Albertas Kerelis, kuris pasveikino Lietuvos Prezidentą, universitetų rektorius ir svečius. Jis kalbėjo: jei šio MKS dalis klausytojų ir dalis dalyvių išvyks, suprasdami geriau save ir savo žmogiškos prigimties troškimus, įvairias problemas Lietuvoje, tai šį simpoziumą reikia laikyti dideliu lietuvių laimėjimu — jis nebuvo veltui organizuotas. Diskusijos, pranešimai sekijose dar labiau suartino išievių ir Lietuvos mokslo ir kūrybos žmones.

VIII Simpoziumo tarybos vardu, į kurį įeina Lituanistikos institutas, Pasaulio lietuvių gydytojų sąjunga, Pasaulio lietuvių inžinierių-architektų sąjunga ir JAV lietuvių Bendruomenės valdyba, buvo padėkota mokslinės programos komiteto pirmininkui profesorui Vytautui Landsbergiui ir jam buvo įteikta plakė, kurioje taip skambėjo

(Nukelta į 4 psl.)

Dr. Vitolis Vengris (iš Washington'o), IX Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumo Tarybos narys, taria sveikinimo žodį simpoziumui JAV lietuvių Bendruomenės Krašto valdybos vardu.

IX Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumo metu susitiko: architektas Albertas Kerelis, Amerikos lietuvių inžinierių ir architektų sąjungos pirmininkas, dr. Juozas Šarkus, VII MKS sekretorius, profesorius Vladislavas Domarkas, Lietuvos Mokslo ir švietimo ministras, inžinierius Donaldas Zanevičius, Lietuvos inžinierių sąjungos pirmininkas, ir architektas Jurgis Žalkauskas, Australijos lietuvių architektų sąjungos pirmininkas.

Balys Auginas

Blizgučių epidemija

1.

Kai Parpalas grįžta iš darbo, visi kambariai pakviptę koldūnais. O virtuvėje sukaitusi žmonikė trūšiasi apie puodus. — Kokia proga dabar tie skanėstai, tie mėšėčiai, kaip kalbininkai dabar juos vadina — nedžiunga.

O jo Margarita pasijuošusi nukadžiungė šypseną.

Parpalas mintimis vartaloja vardinių, gimtadienių, šeimyninių sukakčių kalendorių, bet jokios tinkamos koldūnams progos neranda.

Kai žmonai melbiai burkto šmaikštūs tiriami žvilgsniai, ji peiliai vykta. Kaip balandėlė: — Valgyk. Tavo mėgiama. Bet pirma pasistiprink, o jau proga rasim. Jėgų reikės... — pabrėžia.

Justinas Parpalas ryja, kaip kalakutas kukulius.

Žmonos žodžiai „Jėgų reikės... Jėgų reikės...“ daužosi jo smilkinuose. Pasamone, kaip ta gundytoja, nieko įtartiniesio neradama, pakiša mintį: — „Tai tavo Margarita pirko kailinius. Minkus. Dėl kurių dūsauja. O dabar gerinasi. Jėgų reikės... kad... neaplaptom, sužinojęs, kiek tau teikia malonumas kepalavim...“

Parpalo kaktą aprasoja. Širdis nerami, neradama koldūnų garbei vainikuotos progos.

Tik saldųjų bevalgant — jam drėbucius šaukšteliu besakaldant — sprogtas gyvenimo draugės padegtas netikėtumas:

— Gerai pavalei, katinėli? Na, o dabar — Kaledoms apsipirkti važiuosime. Pats laikas pradėti rūpintis pirkiniais. Skuodienė jau pereitą savaitę pradėjo.

Parpalo lūpa iš netikėtumo nuvėsta žemyn. Kaip nusivylusio vaiko. Reiškia, koldūnai perniek. Be ypatingos progos. Nors širdy lengviau. Vadinasi, žmona dar neišleido pinigų. Dar tik išleis, apsirgusi ta kasmetine kalėdine epidemija. Lakstys karštingėje, tarsi karščiuojantis ligonis. Besikniedama, ieškodama, nesurasasidama. Ir jį paskui save tempa. Kaip kokį mūla. Kad pirkinius nešiotų! Už pirkinius mokėtų. Ir garbingai sekiočių paskui ją ir blizgučius...

Dedamasi skrybelaitę Margarita su pakilia nuotaika (aiškus kliedėjimas!) atveria savo širdį:

— Iš visų amerikinių išradimų, skirtų žmonių labui, Justuk, labiausiai magstu Kaledų šventes. Jos pakelia dvasias...

— netgi į pačias aukščiausias materializmo aukštumas... — su meilia kritika užbaigia Justinas.

— Irgi mat idealistas atsirado! — dažydama lūpentes reaguoja Margarita.

O Parpalas krenta į didaktines pakulas:

— Ak, tos Kaledų šventės, pasakytai, iš mūsų nuodėmingso kūno atgailos druską iššunčia. Lietuvoje važiudavome anksčiau rartu, o čia — iki vėlyvo vidunakčio prakaituodami lakstom „šapintis“... — bumba, segdamasis apsiausta Parpalas. — Ir vargsti, žmogus, tarsi susirgęs nepagydoma lakstymo, pirkimo liga ir... ir...

Jam pikta, kad po tokios skanios vakarienės negali sofoje prikristi su laikraščiu. Iprastiniam kultūriniam atsipūtimui.

— Pažįstu tave, kaip nuluptą — susierzina Margarita. — Koldūnų pripampęs pyksti, kad neleidži dykam drybsoti.

Ir autoritetingai tvvoja lyg basliu, paskutinį tašką dėdama:

— Storaodi tu! O dar save idealistu laikoi... Nė kalėdine nuotaika jo neįveikia! Tokios šventės prieš akis. Vaje, kur aš pirkinį srašėlį nudejau? — staiga susirūpina. — Ak, štai...

Parpalas žvilgtari į prašyvinuotą, pieriam lakštą, smulkiai prikreivizuotą, ir jam plaukais perbėga šurpo bangelės...

— Neblogas srašėlis. Chm... Juokauji? Negi viską žadi pirkti?

— Žinoma. Juk giminės, draugai, mums patiems dovanėlės... Gal dar ką nors pamiršau įtraukti...

— Moteriške, gi čia Valstybės departamentu biudžetas!!!

2.

Šis kontinentas yra tiek Dievo mylimas, kad su prekybininkų palaiminimu jame Kaledų šventės švenčiamos ištisą mėnesį. Kalėdinių blizgučių ir kalėdinių giesmių liūliuojama, per visą adventą tave šventiškas biasas tiek gainioja, tiek vaiko, kad kartais jau pačią Kalėdų dieną nė kojų nepavelki — taip ir jauti, kaip kalėdinė taika ir ramybė sunkiasi ir tavo vargšė nusikamavusia siela...

Tokios mintys skraide Parpalo galvoje, kai šlapdrubos plakamas tą vakarą vyksta su žmona medžioti kalėdinių pirkinį. Kaip ir visi padorūs amerikiečiai.

Prie milžiniškų modernių krautuvų išleides žmona, Parpalas kaip kvaišas zuja geroką pusvalandį, kol suranda mašinai vietą. Vazinėja žmogua, kaip užskutas kalėdinis

žaisliukas — vis ratai aplink, ir keikiasi. Kaip ir visi padorūs amerikiečiai...

Žmona atranda su Skuodiene prie kvėpalų prekystalio. Abi purkšiasi visokiais prancūziškais niekeliais. Abi atidžiai uosto ir sprendžia, kuri kvėpalų rūšis atitiktų įmanrų jų skonį.

— Tu atsargiau, dūšele, — praktiškai pataria vyras žmonai — nesimaudyk per daug taisy kvėpalais. Kai tie visi kvapai susimaišys — nesitversis savam kailyje...

Žmonos akių žaibai trenkia Parpalo pusen. Iš kažkurio pasviečio, iš minios tirsto debeso išnyra Skuodas. Tarsi pranašas Elijas, blizgėdamas žibučiais ir, kaip tinka, su dviem ryšuliais. Ryškiais kaspainais perrištais.

— Štai uošviui nupirkau geras petnešas... — paduodamas Justinui ranką paaiškina. — Nemėgsta vyras diržo, matai... Tai, sakau, Kaledoms padarysi džiaugsmą kalėdinį. Reikia ji kokią dovanėlę...

— ...kad kelnes nenukristų per Kalėdas, a? — kandžiai žengia Parpalas. Kokia gi čia kalėdinė dovana — petnešos? Va, kadilakas tai tikti pagalia paties ranga...

Tuo tarpu moters dar beviltiškai šlakstosi kvapniais skysčiais. Ir vis neranda tinkamų savo moteriškam dvelkimui įprasiminti. Vyras pabosta triukšmas, tranki muzika ir visa ta tvanki aplinka, permirkusi prekybinio pigių erzelio.

— Ko jos kučiasi? — pusbalsiai Skuodas teiraujasi bičiulio.

— Tai argi nežinai mūsų matronų? — taip pat tykia šnabžda Justinas...

— Maudysis kokias dvi valandas kvėpaluose, o paskui nutars, kad per prasti... Ir nepirks... Skuodienė apsisotja ties prancūziškais, kurių uncija — 40 dolerių.

— Kaip manai, Mardži, — sako ji. — Ar bus geri mano uošvei? Noriu jai Kaledoms padovanoti. Vis mano naudoja, kai nematau...

— Keturiasdešimt už unciją? Truputį lyg per daug, — svarsto Parpalienė. — Žinai, Lili, uošvienei gaila. Galėtum ką nors... Na, kad ir gražius naktinius nailoninius baltinius. Tik 18 dolerių. Ir gražūs — tiesiog ne baltiniai, o stačiai romantika.

— Na, o ką senutė darys su tais romantiškais marškiniais? — prasižioja Skuodas. — Jos amžiuje kokia ten romantika! Ne tas jai galvoj. Bile tik būtų siltas, o romantikalis kaip jaunesnems... Medvilniniai jai bus geri. Ir pigiau, ir šilčiau...

— Gerai sakai, — dėdama atgal buteliuką, nudžiugo žmona. — Sutaupysiu. O pridėjusi šimtą turėsiu sau puikią suknelę Naujų metų sukimui...

— Na, žvirbliuk, sakysi aš nepraktiška? — kokediškai atsisuka į vyrą.

— Bet koks čia taupymas, Lili, — stebina

vyras, — jei nori dar daugiau išleisti suknelėi, be kurios gali apsieiti. Gi turi pilną spintą skudurų...

— Ak, tie vyrai, daug ten nusimanote. Jums tai su tuo pačiu švarku galima ir visą gyvenimą pravaikščioti — Niekas nepastebės, o moteriai — užsidėję kartą — pirk nauja, pirštais užbadys... Einam, Mardži... Parodysiu, ką aš turiu omenyje... Mačiau savo saizo...

Ir pirkimo įkarštyje moters, kaip skalikai, užuodė grobi, taip ir metasi minios sūkurin ir pradingsta tirstame žmonių miške.

3.

Kūčių dieną Parpalas karmuojasi, švairindamas butą. Iš pat ryto Margarita išlėkė kirpyklon. Užimta su savo galva, kuri kaista po džiovituvu. Idant šventėms kuodas galėtų konkuruoti su Kalėdų gegule. Ir Parpalas vienkas karmuojasi su kilimais, su dulkių siurbliu, su visa pačia nesvariausia kasdienybe, kurią jis nori paversti šventadienišku blizgesiu. Po to jis malasi po kepyklas, valyklas ir kantriai atlieka jam patiktus uždavinius.

Ir visą laiką seka laikrodį. Kad nepavėluotų šventadienių eliksyrų — pakiliai švenčių nuotaikai sukelti.

Stovi Parpalas, popietės sulaukęs, eilutėje prie gerimų ir sprendžia problemą: kokie skysčiai tauresni, kokie labiau muša linksmybes į galvą, kad būtina ir tinkama moteriškajam skonui pasaldinti.

Besitumdymas su butelių glebiu, tarpduryje sutinka Skuodą, benešantį Kalėdų senio nesulį.

— Tai gėrybių prikošė! Kaip Kalėdų Senis Ką — ištisai divizijai rengi priėmimą? — smagiai liežuvio plaka Parpalas.

O Skuodo šypsny — kaip Kauno Katedra per Piemenėlių Mišias: blizganti, šventiška, spindinti ir šviesi.

Parpalo pastabėlė jam sukulia malonų kutulį krūtinėje. Jam užaina noras pasakyti ką nors ypatingai gero savo mielam bičiuliui, su kurioju kartu tiek privargo per ištisą adventą, lakstydami su „persišką turgū“ — kaip jie praminė juokaudami savo šventiškus pasi-vaikštinėjimus.

Nesugalvodamas nieko geresnio, jis prataria:

— Eiva, Justai, nuotaiką praskaidrinti. Tik, va, ryšulius padėjusi mašinon.

Ir abu tylutėliai ir jau neskubėdami įsliuogia į artimiausią užėgla. Čia plieskia šviessa. Dega šventiška kalėdiniai žiburiai. Kažkur kampe nukišta dirbtinė eglutė. Stovi ji čia, lyg mėgėjiska aktorė scenoje. Už mirksinti savo vaidmenį ir nežinodama, kam jį čia reikalinga.

Parpalas praedamas žvilgtari ir klausia Skuodą:

— Tai gali ir eglė turi papuošęs?

— Nors esame visi suaugę, bet nuotaikos dėlei padabinome. Vis šventiščiau namai atrodo... Na, bet, acū Dievui, pirkinį medžioklę jau baigėme, dabar ir atsipūsti galime... — patenkintai atsidūsta Skuodas.

— Tegū ji bala tą sluguti. Kaip kokia epidemija. Sergi žmogus, ir visai veltui. Beždžioniauji, kaip ir kiti. Perki visai nereikalingus dalykus. Vynioji j blizgantį popierių įvairius niekučius. Dovanoji tai, ko žmogui nereikia. Juk maniškė po šventių visą mėnesį laksto keisdama dovanas. Prisiitaikydama pagal skonį. Ir vėl mano kišenė nukendama, nes keičia į geresnę, į brangesnę...

Ir abu prieteliai lieja savo išpūdzius, kaip gerą aukštaitišką alų.

— Na, būk sveikas! — sudaužia stikluokais Parpalas. — Aš, matai, gėriau per Kūčias truputį medicinos paimu. O per Kalėdas tik... — atitinkamą progai porcija, — sukikena Skuodas, prisimines, kaip per praėjusias Kalėdas Parpalienė, įsivertusi kulverčiom į mašina, parsivežė savo vrylį, besapnuojantį kalėdinius pyragus ir užgesusias kalėdines šviesas.

O Parpalas dėsto savo principus: — Kaledų dieną negali per daug pasireikšti, nes rytojaus dieną jau tave darbas tykoja. Paskūti, žinai, šventės per viršugalvį garuoja. Vakštai, kaip nedavirtas vėžlys ir pagrioji...

Po truputį prisiminimai nurieda į tėviskę. — Vat, pamenu mūsų sodžiujė mokedavo pagaminti šventiška alų, — prisimena Skuodas. — Ir Kalėdos būdavo kitokios... Sniegas toks baltas baltas, kaip ką tik išskalbtas staltiesė... Stogai apsnigti... Laukuose pusny...

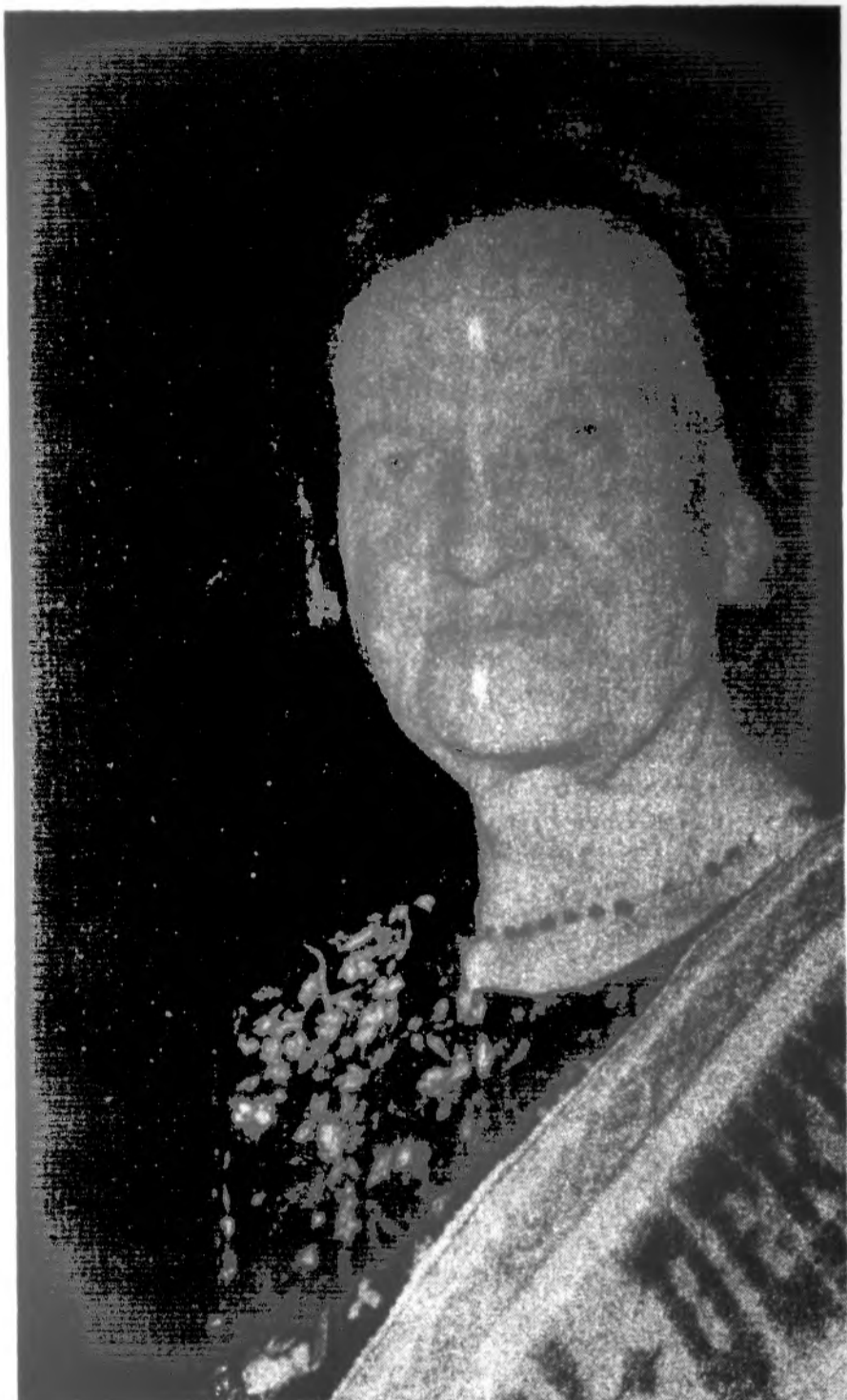
Rogių žvangučiai taip šventiška širdin smigdavo... Kai vykdavom Piemenėlių Mišiom... Ir jo akys, ismeigtos į tolį, blizga drėgme...

Ir Parpalui Skuodo akyse pasivaidena apsnigti sodai, ledo varvekliai, kabantys nuo stogu... Sniego pusnims, rodos, regi rogūtėse belekiančią savo vaikystę... Ir mato save paprastą, nuorūdytą, besidžiaugiantį gyvenimu...

O dabar... Lauke purkščia lietus. Gatvėse mina purvą paskutiniai pirkinį medžiotojai. Kaip paskutinioji pirkinio moikana, įkretę į paniką, jie varsto krautuvų duris ir ieško išrankose kalėdines prasmės...

Ir Parpalo galvoje įkyriai raitosi ta pati mintis: ištisą mėnesį žmogus šventi Kalėdų šventes. O kai ateina kalėdos — nepavelki kojų. Taip ir jauti, kaip kalėdinė taika ir ramybė sunkiasi ir tavo vargšė, nusikamavusia siela...

O visą adventą tave šventiškas biasas tiek gainioja, tiek vaiko, kad kalėdinėje epidemijoje skubedamas nepastebi tikrosios Kalėdų prasmės...

Sveikiname rašytoją Alė Rūtą jos štuoniasdešimt metų sukakties progai!

Onos Pajėdaitės nuotrauka

Idėjos rašytojos Alės Rūtos prozoje

JUOZAS KOJELIS

Kai 1954 metais su romanu *Trumpa diena* į lietuvių literatūros pasaulį tvirtu žingsniu įžengė Alė Rūta, skaitančioji visuomenė buvo nustebinta. Nedaug kas žinojo apie jos iki tol parašytus mažesnes apimties premijuotus vaidinimus vaikams, poezijos rinkinį, novelių knygą, ilgesnę apysaką. Šį kartą jauna rašytoja slaptame konkurse varžėsi su žinomais vardais ir laimėjo „Draugo“ romano premiją. Kas tą įvykį prisimena, žino, kad tada, po Jurgio Gliaudos, tai buvo antra literatūros sensacija. Tokie laimėjimai jaunus rašytojus kartais pakelia į puikybės ir net pakenkia tolimesniam talento vystymuisi. Bet ne Alė Rūtai. Ji į puikybės nesikėlė. Noriu pacituoti jos žodžius, pasakytus premiją laimėjęs:

„Rašiau [Trumpą dieną] slepiama nostalgijos, didelio Lietuvos ir ypač kaimo ilgesio. Aprašydama tuos vaizdus, gesinau pasiilgimo troškuli, kurdama situacijas ir charakterius, panašius į buvusių brangių dienų, išgyvenau tarytum Tėvynės artumą, tarytum buvau sugrįžusi tenai pasidairyti, pasisveikinti, pasikalbėti, lyg išgyventi vėl aną dieną, kuri buvo tokia trumpa ne vien Bronei [vyriausiai veikėjai] ir kuri mums visiems baigėsi raudomis“ (*Draugas*, 1955 m. sausio 15 d.).

Tai buvo daugiau negu prieš keturiasdešimt metų, ir jos tada pasakyti žodžiai liudija ne konkurso laimėjimo džiaugsmą, bet Tėvynės praradimo skausmą. Ji pati kukli ir paprasta. Kas tą romaną skaitė, bus pajutęs autorės tyrą meilės jausmą prarastos Tėvynės žmonėms, papročiams, kultūrai ir ištikimybę krašto laisvei, religijai, šeimai, kalbai.

Vėliau išleistoje jos „Didžiosios meilės“ stambių romanų serijoje autorė idėjinius motyvus, jau 700 metų Lietuvos istorijos perspektyvoje, gilina, plečia, brandina.

Literatūrinis rašytojos slapyvardis, Alė Rūta, yra nustelbęs jos tikrąją pavardę ir vardą, Elena Nakaitė-Arbačiauskienė-Arbenė. Nekalbant jau apie Lietuvos žmones, bet didelė dalis išieivijoje, manau, tikrųjų jos pavardžių, o gal ir vardo negalėtų atsekti, o kas yra Alė Rūta, visi žino. Alė Rūta, o ne Elena Nakaitė-Arbenė rašo ne tik knygas, bet skaito paskaitas, skelbia straipsnius, mokytoja. Taip pat yra atsitikę ir su Maironiu, Vaižgantu, Jakštu, Šatrijos Ragana, Lazdynų Peleđa, Žemaite, vaikų literatūroje su Vyte Nemunėliu. Net nepriklausomoje Lietuvoje baigusieji gimnazijas ne visi galėtų tų rašytojų tikrąsias pavardes pasakyti. Idėjiškai, man regis, Alė Rūta yra artimiausia Marijai Pečkauskaitėi-Šatrijos Raganai, žinoma, kitame istoriniame kontekste ir kūrybos apimtyje. Manau, kad esu perskaičius visas Alės Rūtos knygas ir drįstu teigti, kad autorė, siekdama gyvenime gėrio ir ieškodama dvasinės prasmės, savo meilę rodo teigiamais charakteriams ir beintristinėje kūryboje jiems skiria pagrindines roles. Jei taip, tai ji kaip rašytoja prisimena sunkų uždavinį. Juk neigiamus charakterius yra lengviau įdomiai pavaizduoti. Net be rašytojo talento daugelis iš mūsų apie savo kaimyno/ės tikras ar išgalvotas ydas subgame įdomiai papasakoti.

Romano ar apysakos fabula negalėtų vystytis, jei nedalyvautų ir neigiami charakteriai. Bet čia vėl būdinga rašytojai Alė Rūtai, kad jos neigiamieji veikėjai nėra beviltiškai užvaldyti blogio. Jei ne kelias, tai bent takelis paliekamas sugrįžimui. Vieni grįžta, kiti patiria atpildą. Nors negalio prisiminti visų jos

* Žodis, tartas 1995 m. gruodžio 3 d. Los Angeles Lietuvių fronto bičiulių suruoštoje literatūrinėje popietėje, minint rašytojos Alės Rūtos 80-ąjį gimtadienį.

(Nukelta į 4 psl.)

John Keats (1795-1821)

ODE LAKŠTINGALAI

I

Širdis man aiki, ir keisti jausmai
Lyg migdo apsvaigindami mane,
Ar lyg išgėręs būčiau apžavų
Ir taip nuvirtęs Letos aš krante:
Tau nepavydžiu palaimios buities,
Iš tavo laimės laimės aš semiuos,
Driade lengvasparne ir žavi,
Kuri ainingame kampe
Pro beržus ir šešėlius be ribų
Sau lieji vasaros sodrias trėles.

II

O, vieną gurkšnį vyno to brangaus,
Kurs ilgai vėso žemės gilumoje!
Jo skonis Floros ir žalių gėlių,
Jaunystės, šokių, tėviškės dainų!
O, vieną taurę iš šiltų pietų,
To lašo tikro ir skaidraus,
Kuris putodamas žibiu perlu
Spindėti ima purpuru.
Išgerti jį ir su tavim nulėkt,
Kur tykiai ošia prietemoj giria:

III

Pabėgti iš čionai, užmiršti tai,
Ko tu žaliuosius lapuos nejutai:
Apgaulė, nuobodė ir užgaidas,
Kur klausos aimanų vieni kitų,
Kur seniai žilagalviai ir raiši,
Vaikai išbalę miršta apleisti,
Kur mąstymą sugrauzia rūpesčiai,
Nusiminimas, neviltis,
Kur net pats Grožis akimis tamsiom,
Kur karšta Meilė miršta dar tądien.

IV

Greičiau iš čia! Aš skrieju pas tave
Ne Bacho leopardų vežimu,
Bet tik slaptais Poezijos sparnais,
Nors šaltas protas sunkiai pasiduos:
Aš su tavim! Naktis tokia švelni,
Ir Mėnuo karaliauja soste sau
Šauniųjų savo fejų būryje.
Ir norint šičia nėr šviesos,
Bet iš dangaus ji plūsta su dvelksmu
Pro žaliuonis ir samanų takus.

V

Gėlių po savo kojom nematau,
Nei kaip pakviptę medžių šakos čia,
Bet balzamuotoje tamsoj jaučiu
Kas mėnėsi ten skleidžiamus kvapus
Žolėm, tankynėm, vaismedžiam,
Erškėčiui, baltajai gudobelei,
Žibutei lapuose paskendusiai
Ir pirmai gėlei gegužės,
Muškato rozei, kvepiančiai vynu,
Kai musės zimbria vakaro šviesos.

VI

Tamsoj tavęs klausaus, ir jau nesyk
Pamilęs lengvą Mirtį aš buvau,
Daviau jai eilėse saldžius vardus,
Su ja siekiaus alsavimu ramiu.
Rods šiandie mirti būtų man mieliau,

Poeto John Keats portretas, nutapytas William Hilton 1822 metais. National Portrait Gallery, London, Anglija.

Vidurnakty be skausmo atsileidus,
Kai savo sielą taip ekstaziškai
Išlieji tu dabar čionai!
Manęs kai nebebus, giedosi tu
Prie mano kapo savo Requiem.

VII

Nemirsi tu, o Paukšti neparus!
Išalkę kartos nepanieks tavęs,
Ir ką šiaunakt giedojai man, seniai
Girdėjo ir karaliai, ir tarnai.
Galbūt kad tokia pat giesmė kadai
Ir Rutos širdį guodė, kai namų
Ilgėjosi ji svetimuos laukuos;
Žavėjo tokia pat nesyk
Užburtus langus marių bangose,
Pavojuose, jau dingusiuos kraštuos.

VIII

Jau dingusiuos! Tas žodis tartum koks
Prabilęs varpas man: Sugrįžk savin!
Sudiev! Vaizduotė mūs taip neapvils,
Kaip šmėkla kad galėtų mus apgaut.
Sudiev, sudiev! Tavo gaudi giesmė
Nuaidi pievom, upeliu, kalva
Ir miršta gretimam miške:
Kur ta giesmė? — Ar miegu, ar budžiu?

KOSČIUŠKAI, LAISVĖS KOVŲ HEROJUI

Gerasis Kosčiuška, vien tik tavo vardas
Mums mena derlių, pilną didelių jausmų,
Ir siekia mus lyg didis ir garbingas aidas,
Lyg balsas koks iš sferų neaprepiamų.

Jis mena man, kad mums nežinomuos pasauliuos
Vardai herojų veržiasi pro debesis
Ir skleidžia jie harmoniją čionai, žydryne
Atsruvę ir sidabro sostus siausdami.

Jis mena man, kad gal kurią laimingą dieną,
Kai aplankys mūs žemę palaimi dvasia,
Tavasis vardas su mūs Alfredo taip siesis,

Priminę mums didžiuosius praeities laikus,
Kad erdviiu toliais lėks didingas himnas
I didžio Dievo amžinąsias padangtes.

BRANGIOJI TĖVIŠKE

Brangioji tėviške, aš tik tenoriu
Matyti tavo žydinčias lankas,
Pajust tik tą vėjelį, kursai dvelkia
Per tavo nuostabiai žavias girias.

Bet kartais įnoringai pasiilgstu
Italijos dangaus, ar pajuntu
Aš norą sėst ant Alpių lyg i sostą,
Užmiršt pasaulį ir ką kalba jis.

Brangioji tėviške, man tavo dukros
Taip artimos žaviu paprastumu,
Baltąsias rankeles tyloj sunėre.

Bet vėl nesyk aš trokštu pamatyti
Ir svetimųjų grožį, jų dainų
Išgirst, ten vasaros srovėj beplaukiant.

KAI BAIMĖ SUIMA

Kai baimė suima, kad reiks jau mirt,
Nespėjus savo dvasios lobių man
Sudėt žodžiu, kad liktų knygoje,
Lyg svirnuose, brangiausias lobis tas.

Ir kai nakties žvaigždėtame veide
Šaunios romantikos žymes regiu
Ir pamąstau, kad laiko nebėlik
Man magiška ranka tai pavaizduot;

Ir kai jaučiu, brangioji meto šio,
Kad niekad nematysiu jau tavęs,
Nei jausiu galią meilės vienišos, —

Lieku plataus pasaulio šio krante
Toks vienišas ir prisimint turiu,
Kad meilė ir garbė — šešėlis tik.

KODĖL ŠIĄ NAKTĮ AŠ JUOKIAUS

Kodėl šią mielą naktį aš juokiaus,
Joks dievas, demonas nepasakys!
Dangus ir pragaras neatsilieps,
Ir aš i savo širdį tad kreipiaus.

Širdie, ir tu, ir aš mes liūdim čia,
Sakyk, kodėl juokiaus, o kančia!
Tamsa! Tamsa! Aš skūstis vis turiu,
Ir nė iš niekur atsako nėra.

Žinau, kiek laiko duota buičiai mūs,
O aš palaimos ieškau amžinos,
Tačiau, galečiau mirti dar šiaunakt,

Sugriautą žemės grožį pamatyt,
Kūryba, grožis ir garbė — jie didi,
Mirtis didesnė — ji gyvenimo daga.

Vertė ALFONSAS TYRUOLIS.

John Keats (1795-1821) — vienas iš žymiųjų anglų romantikų, nuo kurio gimimo šįmet suėjo 200 metų. Gimė Londone. Mokėsi medicinos, kurį laiką dirbo ligoninėje asistentu, vėliau atsidėjo vien literatūriniam darbui. Susirgęs džiova, mirė Romoje. Palaidotas prie Cestijaus piramidės šalia jo bendraamžio poeto Percy Bysshe Shelley. Didžiai gabus, jausmingos ir muzikalios poezijos kūrėjas, išbandęs įvairias jos formas. Nemaža įtakos jo kūrybai turėjo antikinių graikų pasaulis ir jo mitologija. — A.T.

Idėjos Alės Rūtos prozoje

(Atkelta iš 3 psl.)

romanų atomazgu, bet esu įsitikinęs, kad ne teigiamieji personažai baudžia bloguosius. Tą pareiškia dažniausia atlieka likimo ranka — miršta natūralia mirtimi, nušęsta, prasmenga liūne, sudras-ko miško žvėrys. Tyliai iš gyvenimo pasitraukia ir gerieji, kaip Bronė *Trumpoje dienoje* ar Linas Rudėnas Sibire prie motinos kapo apysakoje „Žemės šauksmas“.

Anais laikais aš labai žavėjau Alės Rūtos istoriniais romanais *Žvaigždė viršum girios* ir *Priesaika*. Tos knygos pakeitė man iki tol turėtą senosios Lietuvos įvaizdį. Anksčiau man Lietuva buvo karių, karų, kunigaikščių, puotų pilys, vaidilučių žemė. Perskaičius minėtas knygas, šalia to įvaizdžio išliko kitas: taikūs gyventojai su buities ir socialinėmis problemomis, papolitikavimais, tėvai ir motinos su šeimų rūpesčiais, jaunimas su meilėmis, pavydais, jaunatviškais įtarinėjimais, nusivylimais. Praėjo daug metų, kai tuos romanus skačiau, o atmintyje tebėra išlikę anų laikų idiliškos scenos, įsikverbusi rašytojos kūrybinga vaizduotė.

Tvirtų principų krikščionei katalikei autorei istoriniuose romanuose nesudarė sunkumų su pagalba vaizduoti humanišką senovės lietuvių pagonišką religiją, bet niekur nedejauti, kad krikščioniškoji Dievo Motina galėtų būti tik kokios nors „Motinos žemės“ ar Žemynos pakaitalas.

Paskutiniame, penktajame „Didžiosios meilės“ serijos romane *Broliai*, parašytame prieš 35 metus, rašytoja vysto partizaninių kovų temą. Nors veikėjai iš abiejų pusių daugiausia lietuviai, tačiau skaitytujai nekyla mažiausios abejonės, kad rezistentai kovoja dėl Lietuvos laisvės, o kolaborantai talkina Maskvai. Prie laisvės kovotojų ir tremtinių temas rašytoja Alė Rūta grįžta ir vėlyvojoje savo kūryboje, ir jos nuomonė „rezistentas/kolaborantas“ klausimais nedusvyra. Tą supranta niekad nesulygavusi okupantų emisarai, neaplenkdavo nė Arbų namų, vis graudindavo, kad reikia stiprinti vadinamą „kultūrinį bendradarbiavimą“, bet grįžę okupuotą Lietuvą jos vardo neminėdavo. Jos vardą užtikina 1987 metais Vilniuje išleistame, literatūros mokslininko Vytauto Vanago paruoštame *Lietuvos rašytojų sąvade*. Tik ir čia, dėka aktyvaus kolaboranto Vytauto Kazakevičiaus, jos kūrybą stengiamasi sumenkinti ir ji pati pristatoma kaip „antitarybinės emigrantų veiklos“ aktyvistė.

Sveikiname poetę Juliją Švabaite-Gyliene, laimėjusią Lietuvos rašytojų draugijos premiją už geriausią 1994 metais išleistą grožinės literatūros kūrinių Premijuotas buvo Julijos Švabaitės penktasis eilėraščių rinkinys *Žiemos ešketis*, kurį išleido Lietuviškos knygos klubas Čikagoje 1994 metais. Komisija 1994 metų LRD premijai skirti sudarė: Leonardas Andriekus, pirmininkas, Julius Keleras, sekretorius, Vytautas Volertas, narys. Jie vienbalsiai pripažino Julijos Švabaitės *Žiemos ešketis* geriausią 1994 metais išleistą pasirodžiusią knygą. Dviejų tūkstančių dolerių premija laureatei Julijai Švabaitei-Gylienei bus įteikta 1996 m. vasario 16 d.

Laikai pasikeitė. Pusę šimtmečio prievarta izoliuota rašytoja Alė Rūta su savo kūryba staiga atsivėrė gimtajai žemei. Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininkas Valentinas Svintickas taip nusako autorės pasirodymą Lietuvos Rastijos scenoje: „...dabar jau ir Lietuvoje turite dabę skaitytujų, kurie ir šventišką Jūsų dieną, ir bet kada palinkę prie išėjusios knygos yra su Jumis. Gerimės žaizduojančia Jūsų proza, gražiai stebimais spauda pasiekiantis straipsniais, neblėsta susitikimų su Jumis prisiminimai — tai šviesios, dosnios aki-mirkos“. Kaune, Vilniuje, Rokiškėje ir kitur rengiami rašytojos kūrybos vakarai, minėjimai, gausūs sveikinimai gimdienio proga plaukia iš Tėvynės ir išsvijios. Nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje Vilniuje, Maivyno muziejuje Kaune, o gal ir kitur vyksta Alės Rūtos knygos parodos.

Naktimis „kultūrinio bendradarbiavimo“ balsams nutilus, dienos šviesoje prasidėjo visokeriopas bendradarbiavimas. Apie rašytoją Lietuvos spaudoje pasipylė straipsniai.

Mes, Kalifornijos lietuviai, kartu su rašytoja Alė Rūta galime džiaugtis, kad be okupanto malonės ji su savo kūryba gali grįžti išsilaisvinusio Tėvynės.

Prasilenkdamas su rašytojos ir Los Angeles Lietuvių fronto bičiulių valdybos valia ir pasinaudodamas proga šiame literatūros vakare tarti žodį, noriu pacituoti dvi trumpes ištraukas iš gautų sveikinimų. Lietuvos ambasadorius Venezuoloje dr. Vytautas Dambrava:

„Ačiū už gausią raštiją, už literatūrinį talentu vykdant rezistenciją ir už dvasinį stiprinimą manęs ir mano gyvenimo darbų programos. Šlovė Visagaliui,“

davusiam šią meilės dukrą lietuvių tautai“.

Bendramoksle ir dianašė Jadvyga Damušienė vardu sveikina eilėraščių. Cituoju porą posmelių:

Prisiminimai siekia gerus senus laikus, gražius Girulius... smėlėtas Baltijos krantus, žarų saulėlydžių ramiai betviskančias bangas, kurios ne kartą atliūliuoja jaunystės austas mūš svajas.

Šiandieną švenčiant Tavo garbų amžių, širdis Tava tebūna džiaugsmo kupina, nes ne mamoni, o tautai dirbai, tarnavai.

Taigi gyvuoki, Ale, žaliuoki, Rūta, dar ilgus ir sveikus metus, o laiką Dievo duotą naudoki taip, kaip leis Tau metų dabartis.

Kertinė parašė

(Atkelta iš 1 psl.)

latvis. Taip pat buvo dėstoma Baltijos šalių istorija ir tautosaka. Šiais metais buvo serija paskaitų bendrai publikai — tarp kitų paskaitininku buvo profesorius Alfred Erich Senn (iš University of Wisconsin) ir Violeta Kelertienė (Lituanistikos katedros UIC vedėja).

Bet vasaros kursai — tai studijos, stokojančios pastovumui. Studentai ir profesūra laikinai susirenka iš visų Amerikos kampų ir po kursų vėl dingsta. Kad būtų tikra Baltistikos studijų programa, ji turi tęstis ištisus metus, turi būti pastovi profesūra, turi būti bibliotekoje knygu kolekcija ir t.t.

Vasaros kursai įrodė, kad reguliari programa UW yra ir pageidautina, ir imanoma. Taip 1994 metų rudenį prasidėjo visų trijų Baltijos kalbų kursai, dėstomi profesorius Guntis Smidchens — vėl tu pačių trijų profesorių iniciatyva ir vėl Skandinavų fakultete. Jie tesiasi po šiais dienai. Kaip ir vasaros kursuose, taip ir rudenį bei šiemet pusė studentų buvo amerikiečiai, pusė — lietuvių, latvių ir estų kilmės.

Tam, kad ši kukli, bet labai svarbi pradžia neišnyktų, yra tiesiog būtina, kad būtų sukurtas „endowed fund“ — pastovus fondas, kuriuo finansuotų administracija, nei valstijos galia negalėtų panaikinti. O tam, kad būtų išsami Baltistikos studijų programa, reikės sukaupti 775,000 per trejus metus. Taip — tai milžiniška suma. Bet ar galima tokią nepakartojamą progą praleisti?

Lituanistikos katedrai University of Illinois at Chicago įkūrimui Amerikos lietuviai paaukojo 600,000 dolerių. Univerisitetui surinkti šią didesnę sumą mes, baltiečiai, turime tik iš dalies prisidėti. Todėl mums, lietuviams, dabar daug mažesnė užduotis. Pagal susitarimą su universitetu, UW Department of Development stambiausių sumų ieškos pats (iš Mellon Foundation, iš įvairių JAV vyriausybės šaltinių, kaip Title VI, ir t.t.). Tačiau UW administracijai svarbu matyti, kad yra „grass roots support“, žodžiu, kad yra platus sluoksnis baltiečių, kurie tą programą palaiko, kad mes irgi stengiamės tą „endowed fund“ sudaryti. Seattle miesto baltiečiai susiorganizavo į „Committee for Baltic Studies at UW“ ir įsipareigojo universitetui padėti.

Tarp kitko, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad lietuvių Amerikoje, pagal vėliausią suskaičiavimą, yra daugiau negu 800,000, latvių — 100,000, estų — tiksliai 27,000. Įdomu, kad suomių Amerikoje yra 650,000, o jie ir Suomijos vyriausybė JAV universitetuose išlaiko net dešimt suomių kalbos ir studijų programų!

Lituanistikos katedros University of Illinois at Chicago vedėja profesorė dr. Violeta Kelertienė tariasi su Ina Bertulytė-Bray Baltistikos studijų programos University of Washington, Seattle, Washington, James Bray nuotrauka

James Bray nuotrauka

Kokiais būdais galima parodyti, jog remiame Baltistikos studijų programą University of Washington? Štai keletas:

1. Labai reikia aukų — ir mažų, ir didelių.

2. Reikalingi stambūs aukotojai — ar JAV, ar kituose kraštuose, ar net Lietuvoje. Į kokius asmenis, kokias bendroves, verslus, organizacijas mūsų universitetas galėtų kreiptis? Per ką? Ar gali vartoti jų pavardę?

3. Reikia JAV lietuvių organizacijų ir jų narių sąrašų, pasiūlymų, kad pačios organizacijos savo nariams išsiųs aukų prašymo laiškus.

4. Reikia platinti informaciją, kad tokia programa egzistuoja,

kad būsimieji studentai, akademikai ar kiti, kuriems Baltijos kraštai reikšmingi, į tai atkreiptų dėmesį.

5. Būtų pravartu, jei kiekviename lietuviškame telkinyje galėtų atsirasti žmogus, su kuriuo galėtumėm palaikyti ryšius ir kuris galėtų mums padėti bei savo apylinkėje šias žinias platinti.

6. Reikia pagalbos versti laiškus ar aplinkraščius iš anglų į lietuvių kalbą, rašyti straipsnius lietuvių spaudoje.

7. University of Washington bibliotekai reikalingos knygos: lietuvių kalba arba kitom kalbom lietuviškom temom, laikraščiai, žurnalai. Universitetas

nori praplėsti savo rinkinį, o biudžetas tam labai ribotas.

Prisidėkime visi, kiek galėdami — jei mums lietuvių svarbi, tai šita neapsakomai vertinga mums dovana svarbi. Jei programa neišsilaikys, kažin kada pasitaikys kita tokia proga.

Ina Bertulytė-Bray

• Dėl daugiau informacijos kreiptis: Guntis Smidchens, Scandinavian Department, University of Washington, Seattle, WA 98195 tel. (206)543-0645; FAX (20) 685-9173; e-mail guntis@u.washington.edu Čekiaiai: University of Washington Foundation, Baltic Program Discretionary Fund.

IX Mokslo ir Kūrybos simpoziumas Lietuvoje

(Atkelta iš 2 psl.)

irašyti žodžiai: „Garbingam Lietuvos sūniui, drūtajam Lietuvos Nepriklausomybės atgimimo ažuolui, nepalūžusiam lemtingoje Lietuvos laisvės valandoje“. Ją perskaitė inž. Algirdas Stepaitis. Taip pat plaketė buvo įteikta MKS Valdybos pirmininkui prof. dr. Kazimierui Pyragui — „Iškiliam mokslu darbuotojui, Sibiro tremtiniui, reiškiam nuoširdžią padėką“. Ją perskaitė inž. Raimundas Šlenys.

Šiam uždaramajam posėdžiui vadovavo prof. Vladislavas Domarkas. Uždaramajam žodį tarė prof. Vytautas Landsbergis ir kvietė visus dalyvauti X Mokslo ir kūrybos simpoziume, kuris įvyks 1997 metais Čikagoje. Baigta su Lietuvos himnu.

Tą patį vakarą įvyko pokylis viešbučiu „Karolina“ restorane. Čia laisvoje atmosferoje buvo atnaujintos pažintys ar užmegztos

naujos. Tuo pačiu metu įvyko IX MKS Tarybos posėdis. Jam vadovavo prof. V. Domarkas. Buvo aptarta nesėkmės ir ateities planai. Reikia pažymėti, kad Taryba buvo sudaryta iš išsvijios VIII MKS Tarybos narių ir Lietuvos mokslininkų, iš viso — 25 nariai. Tai pirmas kartas, kada išsvijios ir lietuvių Lietuvoje jėgos buvo sujungtos į vieną vienetą — MKS Tarybą. Tai gražus nuostipėjimas žingsnis iš abiejų pusių... Buvo nagrinėjama kaip patraukti lietuvišką jaunimą Lietuvoje ir iš išsvijios; gal pastariesiems leisti pateikti temas anglų kalba.

Džiugu, kad Lietuvos Prezidentas su Vyriausybe rėmė šį simpoziumą. Jau dabar reikia pradėti ruošti ir galvoti apie MKS Čikagoje, kuris įvyks 1997 metais. Būtų geru ten testuoti nagrinėtas plenarines ir sekcijų temas, sudarant galimybę įvertinti pasaulio lietuvių sukauptą moksl-

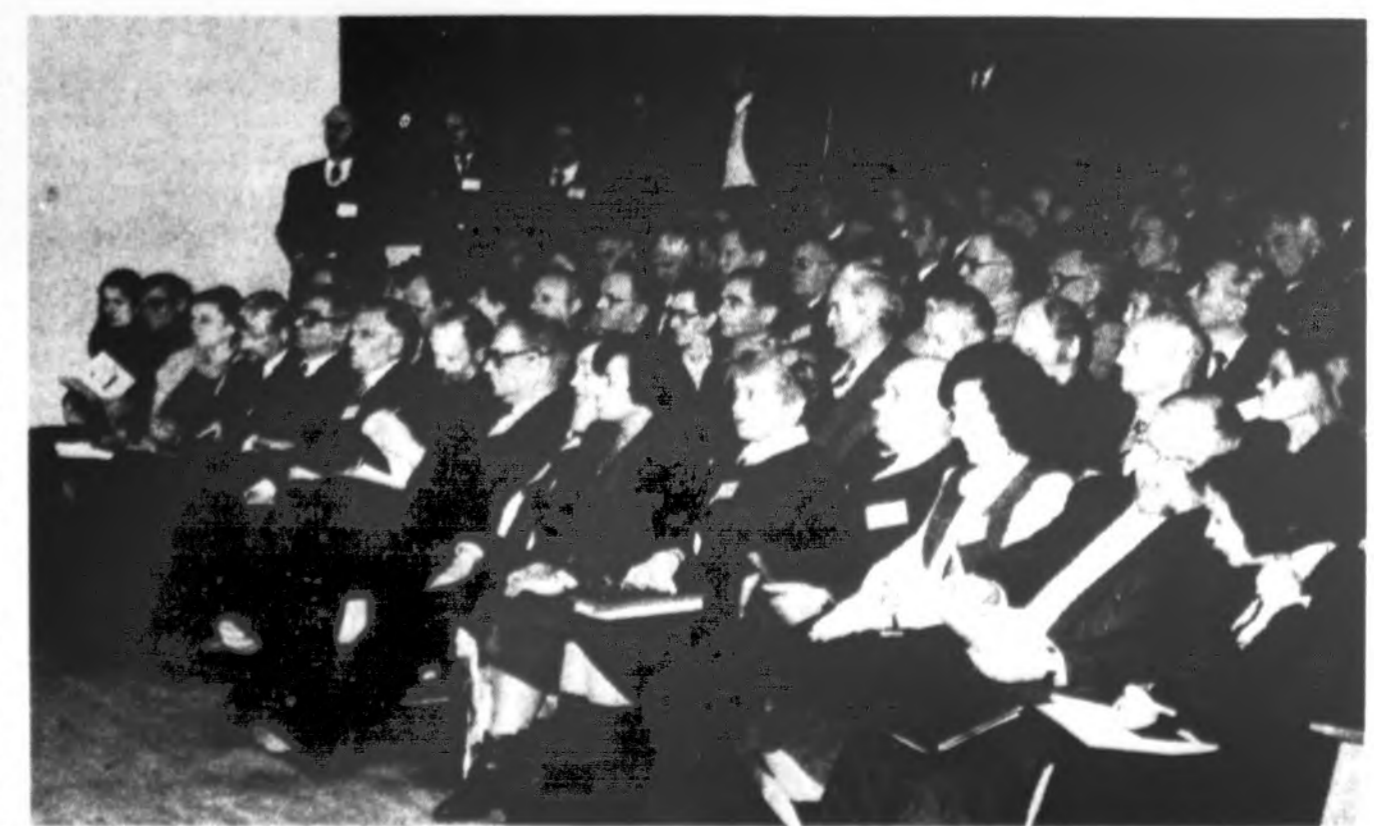
IX MKS uždaro profesorius Vladislavas Domarkas.

Alekso Jauniaus nuotrauka ni, kūrybinį potencialą ir numatyti jo raidą. Tai būtų labai svarbu Lietuvos valstybingumo išlaikymui dabartyje ir ateityje.

Dėl IX Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumo Vilniuje šių metų lapkričio 23-25 dienomis darbotvarkės tariai profesorius Vytautas Landsbergis, IX MKS Tarybos pirmininkas, ir architektas Albertas Kerelis, VIII MKS Tarybos pirmininkas.

Alekso Jauniaus nuotrauka

Dalis IX Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumo Vilniuje šių metų lapkričio 23-25 dienomis dalyvių Vilniaus Pedagoginio universiteto auditorijoje.

Alekso Jauniaus nuotrauka